

IMPOZITUL CA ELEMENT FUNDAMENTAL AL ECONOMIEI ȘI SOCIETĂȚII

Iulia CAPRIAN, Anastasia DJUGOSTRAN

Universitatea de Stat din Moldova

O taxă este o povară „pecuniară” pusă asupra indivizilor sau proprietarilor pentru a sprijini guvernul cu o plată impusă de autoritatea legislativă. Un impozit nu este o plată voluntară sau donație, ci o contribuție silită, impusă de autoritatea legislativă și este „orice contribuție impusă de guvern sub numele de taxă, tribut, datorie, acciz, subvenție, ajutor, aprovizionare sau alt nume”.

A impozita (din latină *taxo* „estimez”) înseamnă a impune un contribuabil (o entitate individuală sau juridică), de către stat sau de echivalentul funcțional al unui stat, la o taxă financiară sau la alte taxe a căror neplată este pedepsită de lege. Impozitele sunt, de asemenea, impuse de mai multe diviziuni administrative. Impozitele constau din impozite directe sau indirecte și pot fi plătite în bani sau în echivalent de muncă (forță de muncă nesalariată – adesea, dar nu întotdeauna).

Sistemul național de impozitare este o reflectare a valorilor unui popor în comun. Pentru a crea un sistem de impozitare, o națiune trebuie să facă alegerea cu privire la distribuirea poverii fiscale – cine va plăti impozitele, cât de mult va plăti și cum vor fi cheltuite impozitele colectate. În țările democratice, unde alegerile publice stabilesc responsabilități de instituirea sistemului de impozitare, aceste alegeri reflectă tipul de comunitate pe care publicul dorește să-l creeze. În țările în care publicul nu are o influență semnificativă asupra sistemului de impozitare, acest sistem poate fi mai mult o reflectare a valorilor celor de la putere.

Cuvinte-cheie: *impozit, stat, economie, colectare, distribuire, plată, societate, venit.*

TAX AS A FUNDAMENTAL ELEMENT OF ECONOMY AND SOCIETY

A tax is a "pecuniary burden laid upon individuals or property owners to support the government, a payment exacted by legislative authority. A tax is not a voluntary payment or donation, but an enforced contribution, exacted pursuant to legislative authority" and is "any contribution imposed by government whether under the name of toll, tribute, tallage, impost, duty, custom, excise, subsidy, aid, supply, or other name."

To tax (from the Latin *taxo*; "I estimate") is to impose a financial charge or other levy upon a taxpayer (an individual or legal entity) by a state or the functional equivalent of a state such that failure to pay is punishable by law. Taxes are also imposed by many administrative divisions. Taxes consist of direct tax or indirect tax, and may be paid in money or as its labour equivalent (often but not always unpaid labour).

A nation's tax system is often a reflection of its communal values or/and the values of those in power. To create a system of taxation, a nation must make choices regarding the distribution of the tax burden – who will pay taxes and how much they will pay – and how the taxes collected will be spent. In democratic nations where the public elects those in charge of establishing the tax system, these choices reflect the type of community that the public wishes to create. In countries where the public does not have a significant amount of influence over the system of taxation, that system may be more of a reflection on the values of those in power.

Keywords: *Tax, the State, the economy, collection, distribution, payment, income.*

Impozitele sunt cunoscute din antichitate și se presupune că au apărut în cadrul primelor formațiuni statale, fiind determinate de necesitățile întreținerii materiale a celor ce exercitau forța publică, îndeplinind atribuțiile autoritare de conducere statală. De la apariția lor, impozitele au fost concepute și aplicate diferit, fapt condiționat de dezvoltarea economico-socială și de cheltuielile publice acceptate în fiecare stat. Date despre impozitele și cheltuielile publice din antichitate se cunosc îndeosebi din istoria statelor antice grec și roman.

În republicile antice grecești, ca și în statul antic roman, erau considerate publice cheltuielile pentru organele de conducere statală, pentru întreținerea și înzestrarea forțelor armate și de ordine publică, construcția și înarmarea corăbiilor de război, construirea de drumuri, pentru temple și serbări religioase etc. Pentru completarea resurselor domeniului public, în fiecare din aceste state au fost instituite impozite diferite: unele ordinare sau curente, altele extraordinare.

În statul antic atenian principalul impozit era pretins de la proprietarii de terenuri și de bunuri. Acesta era urmat de impozite asupra veniturilor meseriașilor, de taxe pentru vânzarea în piață a produselor agricole, precum și de impozitul extraordinar pe veniturile cetățenilor bogați pe timp de război ca o îndatorire de onoare a acestor cetățeni.

În statul roman antic, în toate etapele de evoluție istorică, principalul impozit a fost „tributum”. La început, acest impozit era perceput numai de la locuitorii provinciilor cucerite, apoi a fost extins ca impozit cetățenesc permanent, datorat de toți cetățenii statului roman care avea proprietăți imobiliare, iar mai târziu și pentru bunuri mobiliare. Apoi s-a instituit impozit asupra vânzărilor de bunuri, un impozit pe meșteșuguri, pe numărul de sclavi și impozitul datorat de celibatari. Aceste impozite din statele atenian și roman sunt o dovadă și exemplu ale răspândirii și diversificării în antichitate a procedeeului financiar al obligării persoanelor fizice să plătească impozite ca venituri ale statului.

În Evul mediu, impozitele erau de asemenea diferite de la un stat la altul, fapt condiționat de dezvoltarea economico-socială diferită, precum și de concepții și tradiții proprii.

În Anglia, timp îndelungat, impozitul era cel datorat de proprietarii de pământ. Conceptual, prin Charta Libertatum din 1215 s-a interzis instituirea impozitelor de către monarhi fără aprobarea poporului. În același secol a fost introdus un impozit diferențiat pentru nobili, clerici și țărani, iar în secolele următoare au fost instituite impozite pe clădiri, pe veniturile meșteșugarilor, precum și impozite incluse în prețurile de vânzare a sării, cărbunilor, pieilor și altor bunuri.

În Republica Florența din Italia, în perioada secolelor XII-XV existau: impozit pe veniturile cetățenilor bogați, care se percepea în baza unei „scări” progresive, impozite pe succesiuni, impozite pe sare, taxe vamale la intrarea mărfurilor în republică. Între impozitele din Evul mediu sunt remarcabile și cele aplicate în Principatele Române, în care șirul mare al dărilor ordinare cuprindea birul așezat ca „cisle” asupra localităților și perceput cu denumirea de „sferturi”, văcărul, pogonăritul, tutunăritul etc., cărora li se adăugau dările extraordinare – ploconul steagului la urcarea pe tron a domnitorului, ajutorințele și altele. În ultima parte a Evului mediu, în condițiile dezvoltării meșteșugurilor și a manufacturilor, doar și a comerțului, diversificarea veniturilor cetățenilor a oferit statelor posibilitatea sporirii numărului și tipurilor de impozite. Această posibilitate a fost determinată și de creșterea cheltuielilor publice pentru organele de stat.

Datorită numărului mare și diversificării exagerate a impozitelor în Franța, Adunarea Constituantă, întrunită după Revoluția franceză din 1789, a decis reforma impozitelor prin înlăturarea privilegiilor avute până atunci de nobili și clerici, prin suprimarea arbitrarului aparatului fiscal, prin înlăturarea unor impozite pe vânzări, fiind prevăzute drepturile cetățenilor de a consimți liber la satisfacerea impozitelor.

Concepția instituirii impozitelor cu „consimțământul contribuabililor” a fost preluată atât de doctrina finanțelor publice moderne, cât și de legiuitorii din mai multe state contemporane. Însă, prin aplicarea practică a acestei concepții s-a ajuns doar la reprezentarea în competența parlamentarilor a dreptului de a reglementa impozitele, taxele și alte venituri bugetare.

În perioada contemporană, exercitarea dreptului parlamentarilor – ca organe reprezentative – de a institui și modifica impozitele a fost dominată de creșterea continuă a cheltuielilor publice în toate statele. În consecință, parlamentele din statele contemporane au fost și sunt cel mai des forțate de împrejurări să sporească impozitele, consimțământul cetățenilor la aceste impozite considerându-se exprimat prin votarea legilor referitoare la impozite de către reprezentanții lor în parlamente.

În toate statele contemporane, sistemele fiscale naționale au evoluat, cuprinzând tot mai multe impozite pe vânzarea bunurilor sau de consumație, accize speciale sau monopoluri fiscale cuprinse în prețurile de vânzare, taxe de timbru, taxe vamale și alte venituri ale bugetelor. Dintre acestea, impozitele pe consum, accizele și monopolurile fiscale depășesc în unele state ponderea celorlalte impozite în rândul veniturilor bugetare.

Evoluția modernă a impozitelor în Europa este marcată de înlăturarea deosebirilor dintre legislațiile fiscale naționale ale statelor membre ale Comunității Europene, de armonizarea acestor legislații și de instituirea unor procedee fiscale cât mai asemănătoare subordonate politicii fiscale comunitare.

Existența impozitelor este impusă de existența statului. După cum observăm, există suficiente rațiuni că statul să furnizeze bunuri și servicii publice, precum și să realizeze transferuri de venituri în cadrul societății, iar pentru aceasta statul are nevoie de fonduri (resurse). Metodele de finanțare a cheltuielilor publice s-au schimbat în decursul timpului, dar nu există nici o îndoială că impozitul este o perenitate și că, până la urmă, nimeni nu scapă de plata acestuia. Acest lucru se datorează conviețuirii sociale la care omul ia parte pentru a beneficia de avantajul relațiilor sociale din cadrul societății. Sensul și structura sistemului fiscal se determină de structura social-economică a societății și statului. Construirea optimală a sistemului fiscal trebuie, pe de o parte, să asigure statul cu resurse financiare necesare, iar, pe de altă parte, să nu scadă stimularea antreprenorilor de a desfășura activitatea practică. Sistemul fiscal reprezintă un sistem format pe anumite principii, reglementate prin anumite norme legislative cu privire la relațiile sociale, formate în sfera impozitării.

B.A. Raizberg înțelege prin sistem fiscal totalitatea interconexiunilor impozitelor percepute în țară, formele și metodele de impozitare, aplicate de organele fiscale, metodele de acumulare și utilizare a taxelor.

După părerea lui M.V. Carp, sistemul fiscal reprezintă totalitatea impozitelor și taxelor percepute de stat în ordine stabilită și, de asemenea, formele și metodele de formare a acestora.

Prin sistem fiscal L.V. Ducanici înțelege totalitatea impozitelor și taxelor prevăzute de legislație a principiilor, formelor și metodelor de determinare a acestora și responsabilitatea pentru neachitarea lor.

În viziunea noastră, sistemul fiscal reprezintă totalitatea impozitelor încasate pe teritoriul țării în baza Codului Fiscal și, de asemenea, totalitatea normelor și regulilor ce determină drepturile și responsabilitățile părților care participă în relații de impozitare.

Din punct de vedere filosofic, impozitul reprezintă un fenomen de importanță pentru societate și deci este un bun al societății. Cu ajutorul lui, prin aducerea la comun a bogățiilor individuale, se stabilește egalitatea socială, corporativă, se asigură interesele personale economice și, pe această bază, se ajunge la progresul societății. În impozit se reflectă necesitatea omeniului de a jertfi în numele tuturor, îndeosebi în numele celor care au nevoie de protecție și ajutor social.

Evoluția viziunilor teoretice arată ce loc ocupă impozitul în viața societății. Dacă e să analizăm evoluția, în ultimele trei decenii, a viziunilor teoreticienilor privitor la natura impozitului, putem face concluzia că în timpurile când exista părerea că impozitul este o plată pentru servicii publice, statul era considerat gospodărie aparte care oferea servicii societății ca și orice întreprindere sau organizație. Dar, rezultând din specificul serviciilor oferite, statul ocupa o poziție deosebită. Particularitățile statului, specificul serviciilor prestate de el îl determină în primul rând ca unul puternic și autoritar, dar în rest se egala cu un subiect obișnuit de gospodărire. Și se considera, de asemenea, că este necesar de a achita serviciile prestate de stat. Impozitul – plată obligatorie încasată de organele de drept de la persoanele fizice și juridice, care se alocă în bugetul local și de stat.

Istoric, apariția impozitului se atribuie perioadei când societatea s-a împărțit în pături sociale și a apărut statul. Din punctul de vedere al instituirii, în epoca antică impozitele și taxele erau hotărâte de forurile legislative și de conducătorii acestor state, iar dreptul de a institui impozite și taxe reprezenta prerogativa conducerii statale. Evoluția impozitelor în Evul mediu este evidențiată în sporirea treptată a numărului și tipurilor de impozite, atât ale celor ce se percepeau în natură ca părți determinate din anumite produse, cât, mai ales, ale celor percepute în bani.

În evoluția modernă a impozitelor, instituirea acestora cu consimțământul contribuabililor a fost subordonată competiției parlamentare, ca organ legislativ cu caracter reprezentativ de a reglementa impozitele și celelalte venituri necesare acoperirii cheltuielilor publice. În multe manuale privind finanțele și taxele impozitul este determinat ca „plată obligatorie efectuată de persoane fizice și juridice percepută de stat”. Este corect din punct de vedere economic, dar definiția nu este desfășurată pe deplin. În primul rând, această definiție nu determină caracterul nerambursabil al impozitului care îl diferențiază de celelalte plăți și alocații ce se încasează de stat de la cetățeni și întreprinderi și care sunt rambursate apoi acestora, fără a se considera taxă. Într-adevăr, impozitele se preiau de la contribuabili fără nici o obligațiune de rambursare, de aceea ele și au caracter impunător și nerambursabil. De aceea, la impozite nu pot fi raportate multe cotizații, depuneri și amenzi care sunt achitate în baza legilor în vigoare. În al doilea rând, această explicație nu determină sensul încasării impozitelor achitate. Și, în al treilea rând, nu este determinată individualitatea acestei plăți, având o excepție: achitarea lui nu poate fi transmisă unei alte persoane sau grup de persoane. Impozitul este produsul statului, s-a creat odată cu el și este stabilit de acesta fiind prerogativa autorității legislative; ordinea de achitare, de încasare, controlul acestuia, responsabilitatea, protejarea intereselor subiecților de impunere – toate arată caracterul dublu al esenței impozitului. Aceasta sporește interesul științific și practic al economiștilor, managerilor și juriștilor, determinând specificul economico-juridic al impozitării.

Deci, impozitarea este un sistem de repartizare a veniturilor între persoane juridice sau fizice și stat, iar impozitele prezintă plăți obligatorii la buget care se preiau de la persoane fizice sau juridice în baza legii cu scopul de a satisface necesitățile sociale. Fiind un instrument de redistribuire, impozitele au menirea de a regula abaterile în sistemul de distribuție și de a stimula oamenii în dezvoltarea activității practicate de ei. De aceea, impozitele și joacă un rol atât de important în sistemul financiar al statului, în economia contemporană. Impozitul este o categorie economică, fiindcă relațiile bănești care se formează între stat și persoanele fizice sau juridice poartă un caracter obiectiv și au menire socială specifică – mobilizarea resurselor financiare la dispoziția statului.

După esența sa, impozitul reprezintă o categorie economico-juridică. Pe de o parte, el este o parte creată din venit evidențiată în formă bănească, ce aparține proprietarului care îl achită statului și care apoi se reparațizează în interesele publice, ceea ce determină natura social-fiscală a impozitului. Pe de altă parte, prin categoria impozitului se creează relații bugetar-financiare, publice și juridice dintre stat, subiecții lui și plătitorii de impozite. Astfel, impozitul este un instrument de reglementare economică și bugetară.

Tabel

Viziunea teoreticienilor privind locul pe care îl ocupă impozitul în viața societății

A.Smith și D.Ricardo	Impozit – prețul achitat pentru serviciile prestate de stat.
Ch.Montesquieu	Impozitul se plătește de fiecare cetățean pentru securitatea sa și bunăstarea averii sale.
O.Mirabo	Impozitul este o plată prealabilă pentru protecția ordinii publice.
J.Sismonde de Sismondi	Impozitul este prețul plătit de cetățean pentru plăcerea pe care a primit-o.
N.I. Turghenev	Impozit – donație pentru folosință comună.
M.I. Fridman	Impozitul este colectare forțată în folosul statului sau comunității, din motivul că aceste colectări nu sunt plăți pentru serviciile publice sau comune.
E.Seligman	Impozitul reprezintă colectare forțată de la fiecare persoană în parte pentru acoperirea cheltuielilor ce apar ca urmare a nevoilor publice fără a avea o oarecare relație cu necesitățile plătitorului.
C.P. Makonel, S.L. Briu	Impozitul reprezintă o plată obligatorie efectuată de firmă sau gospodărie, în schimb la care ele nu primesc direct bunuri și servicii; totuși, aceasta nu se consideră amendă aplicată de judecătoria pentru acțiuni nelegale.
S.Vitte	Impozitul se numește plăți obligatorii, colectate de stat sau de organe imputernicite, fără nici o echivalență din partea statului și care urmează a fi folosite pentru acoperirea nevoilor publice.

Teoria economică până în prezent nu a elaborat o explicație unică despre impozit, independent de sistemul politic și economic al societății, de natura obiectivelor statului. Impozitul – alocație obligatorie la buget, de nivelul corespunzător, sau în fondul extrabugetar, care se formează de către persoane juridice și fizice în ordinea și după condițiile stabilite de acte legislative. Concepțiile vizând necesitatea și rolul impozitelor se întemeiază pe teoriile despre stat și criteriile ce trebuie luate în considerare pentru dimensionarea sarcinilor fiscale. Astfel, teoriile despre stat învederează că statul este rezultatul unui contract social intervenit între indivizi, fie un produs al solidarității sociale și naționale a indivizilor. Instituirea și perceperea de către stat a impozitelor determină o importantă redistribuire a produsului intern brut.

Prin aceasta se manifestă rolul impozitelor pe plan financiar, economic și social, rol ce diferă de la o țară la alta.

Rolul impozitelor derivă din funcția extinsă a acestora. Primul rol este rolul financiar de asigurare a resurselor financiare necesare pentru acoperirea celei mai mari părți a cheltuielilor publice legate de îndeplinirea atribuțiilor și funcțiilor statului în vederea satisfacerii intereselor generale ale cetățenilor săi. Al doilea rol este cel social, asigurat de funcția redistributivă a impozitelor. Prin acest rol, impozitele fiind colectate în funcție de capacitatea contributivă a contribuabililor, se asigură în primul rând o justiție mai mare în privința averilor, iar prin transferul la cei mai săraci membri ai societății a unor venituri din cele adunate de stat pe calea impozitelor se asigură o solidaritate între cetățenii statului. În fine, al treilea rol al impozitelor este rolul economic, susținut de funcția intervenționistă a acestuia. Prin manevrarea nivelului și structurii impozitelor și cotizațiilor sociale, statul intervine în economie, încurajând anumite sectoare de activitate și anumite produse și servicii și descurajând altele. De asemenea, deși mai rar, statul poate interveni acordând subvenții din veniturile fiscale pentru susținerea intereselor economice legate de anumite produse, firme sau sectoare de activitate.

În legătură cu criteriile dimensionării sarcinilor fiscale, au fost formulate **teoria echivalenței** (Sismonde de Sismondi etc.), **teoria siguranței** (Emile de Girardin etc.) și **teoria sacrificiului**, cu cele trei variante ale sale – teoria sacrificiului legal, teoria sacrificiului proporțional și teoria sacrificiului minim (teorie îmbunătățită de John Stuart Mill etc.)

Adepii teoriei echivalenței consideră că impozitele reprezintă o contraprestație pe care cetățenii o dărează statului pentru serviciile aduse lor de către acesta. Teoria siguranței susține că impozitele trebuie considerate drept prime de asigurare pentru viață și averea cetățenilor. Creând condiții pentru desfășurarea în siguranță a diferitelor activități (prin legi, instituții și organe de stat), statul trebuie să primească o parte din veniturile realizate sub protecția sa sub forma impozitelor. Potrivit teoriei sacrificiului, statul este un produs necesar al dezvoltării istorice, iar impozitul reprezintă un produs necesar al raportului dintre putere și supuși.

În consecință, în calitatea sa de instituție de suprastructură, statul are dreptul să ceară supușilor să facă un anumit sacrificiu menit să acopere cheltuielile publice, ce se face spre folosul cetățenilor săi, pentru a le procura siguranța proprietății, averii și vieții lor. Deci, sistemul de impozite trebuie să corespundă intereselor naționale.

Bibliografie:

1. Codul fiscal al Republicii Moldova.
2. Atkinson A.B. Optimal Taxation and the Direct Versus Indirect Tax Controversy // Can. J. Econ. 1977, p.590, 592.
3. Black's Law Dictionary, 5th ed., 1979, p.1307.
4. Vilcu N. Rolul impozitelor și taxelor în formarea pieței interne: Autoreferat. - Chișinău, 2003.
5. Moștanu N.R. Impozite și taxe. - București: Editura Economică, 2001.
6. Brezeanu P., Marinescu I. Finanțe publice și fiscalitate: între teorie și practică. - București, 1998.
7. Munteanu I. Dezvoltarea economică și finanțele publice în Moldova. - Chișinău, 2002.
8. Alexandru F. Fiscalitate și prețuri în economia de piață. - București, 2002.
9. Armenic A. Fiscalitatea în statele contemporane. - Chișinău, 2003.
10. Stancu I. Teoria generală a impozitelor indirecte. - București: Institutul de arte grafice „Lupta”, 2004.
11. Hoanta N. Curs de finanțe. - București, 2003.
12. Totul despre impozite. - Chișinău: Bons Offices, 1999.
13. Galina U., Cuzmina O. Administrarea fiscală. - Chișinău, 2007.
14. www.google.com

Prezentat la 25.10.2012